

Üniversitelere Bağlı Tıp Kütüphanelerinde Değişim ve Uygulama Örnekleri

Examples of Change and Practice in University-Affiliated Medical Libraries

Huriye Çolaklar

Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Bartın

Özet

Tıp bilimi; hastalıklarla mücadele etme, iyileştirme, tedavi yöntemleri geliştirme, hastalıkları önleme, sağlıklı yaşam kalitesini artırma konularında sürekli araştırma yapar. Tıp bilimini destekleyen ve geliştiren tıp eğitimi oldukça eski bir geçmişe sahip olup, üniversitelerin tıp fakültelerinde nitelikli ve yetkin hekimlerin yetişmesini sağlar. Devletler, sağlık politikalarında sağlıklı bireyler yetiştirmek amacıyla sağlık hizmetlerine ve eğitime önem verirler. Günümüzde hem tıp eğitiminin gerçekleştirilmesinde hem de kaliteli sağlık hizmetinin verilmesinde tıp kütüphanecilerinin klinik uygulamalara katılması, bilimsel araştırma faaliyetlerinde yer alması, tıp eğitimini desteklemesi ve üniversite hastanelerinde sağlık ekibinin ayrılmaz bir parçası olarak yer alması kaçınılmazdır. Hekimlerin, akademisyenlerin, öğrencilerin ve diğer sağlık profesyonellerinin iyi bir tıp eğitimi almalarının yanı sıra alanlarıyla ilgili doğru, güncel, kanıta dayalı bilgiyi en ekonomik, en hızlı ve en kolay bir şekilde elde etmeleri gerekir. Bu alanda gereksinim duyulan kanıta dayalı, tıbbi bilgi ve belgeyi tıp kütüphaneleri sağlar. Bu bağlamda tıp kütüphanelerinde sunulan hizmetler, sahip oldukları bilgi kaynakları ile elde edilen tıbbi bilginin yönetilmesi işlemleri kendine özgü özellikler taşır. Çalışmada, betimleme ve literatür incelemesi yönteminden yararlanılarak tıp kütüphanesi kullanıcılarının bilgi arama davranışları, aradıkları bilginin özellikleri ve bu kütüphanelerde sunulan bilgi hizmetleri değerlendirilmiştir. Bu konuda hem dünyada hem de Türkiye'deki önemli ve büyük tıp kütüphanelerinin bilgi hizmetlerine ilişkin uygulama örneklerine yer verilmiştir. Tıp kütüphanelerinin web sayfaları içerik, derme, tasarım, sundukları hizmetler ve yenilikler açısından analiz edilmiştir. Çalışmada, tıp kütüphanelerinin 21. yüzyıldaki değişimi ve tıp kütüphanecilerinin rolü incelenmiştir. Çalışma sonucunda tıp kütüphanelerinin bilgi yönetimi ve teknolojik gelişmelerin yanı sıra kanıta dayalı tıp ile yeni hizmetler sunması, yeni roller ve yeni sorumluluklar üstlenmesine dikkat çekilmiştir.

Anahtar sözcükler: Bilgi hizmetleri, kütüphane hizmetleri, tıp kütüphaneleri, tıp okuryazarlığı, üniversiteler.

Abstract

Medical sciences constantly conduct research on combating diseases, healing, developing treatment methods, preventing diseases, and increasing the quality of health. Medical education, which supports and fosters medical sciences, has a very long history and it ensures that well-qualified and competent physicians are trained in the medical faculties of universities. States pay particular attention to health services and education in their health policies so as to have healthy individuals. Today, it is inevitable for medical librarians to participate in clinical practice, take part in scientific research activities, support medical education, and take part in university hospitals as an integral part of the medical team, both in the delivery of medical education and in the provision of quality health care. Physicians, academics, students, and other healthcare professionals should receive a high-quality medical education, as well as obtain accurate, up-to-date, evidence-based information about their field in the most economical, fastest and easiest way. Medical libraries provide the evidence-based, medical information and documentation required in this field. The services offered in medical libraries and the processes of managing medical information obtained through their own information resources have unique features. In the current study, the information seeking behaviors of medical library users, the characteristics of the information they seek and the information services offered in these libraries were analyzed using the method of description and literature review. To present the exemplary information services practices of some important and large medical libraries both in Turkey and the world, their web pages were analyzed by their content, collection, design, services and innovations. The change of medical libraries in the 21st century and the role of medical librarians were also analyzed. Based on the results, it can be highlighted that besides offering information management, medical libraries offer new services, while assuming new roles and responsibilities by drawing on evidence-based medicine and technological developments.

Keywords: Information services, library services, medical libraries, medical literacy, universities.

Insanı ve sağlığı ele alan tıp alanı, temel ve uygulamalı bilimler olarak bilinen en eski bilim dallarından biridir. Tıp alanında yapılan araştırmalar sayesinde insan-hastalık-

septomlar-tedavi ilişkisi incelenerek ortaya konan iyileşme, beden ve ruh sağlığının korunması ve kaliteli yaşam isteği sağlıklı birey olma açısından önemlidir. Günümüzde sağlık politi-

İletişim / Correspondence:

Dr. Öğr. Üyesi Huriye Çolaklar
Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü,
Kutlubey Kampüsü, 74100, Bartın
e-posta: hcolaklar@bartin.edu.tr

Yükseköğretim Dergisi / Journal of Higher Education (Turkey), Çevrimiçi Erken Baskı / Online Preprint Issue. © 2021 Deomed

Geliş tarihi / Received: Mart / March 27, 2019; Kabul tarihi / Accepted: Ağustos / August 30, 2020

Bu çevrimiçi makalenin atıf künyesi / How to cite this online article: Çolaklar, H. (2021). Üniversitelere bağlı tıp kütüphanelerinde değişim ve uygulama örnekleri. *Yükseköğretim Dergisi*, doi:10.2399/yod.20.545262

Bu çalışma, 22-23 Kasım 2018 tarihleri arasında Bezmîâlem Vakıf Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ev sahipliğinde ve ANKOS Derneği işbirliği ile İstanbul'da gerçekleştirilen 1. Sağlıkta Bilgi ve Belge Yönetimi Sempozyumunda sunulan bildirden geliştirilerek yeniden düzenlenmiş ve üretilmiştir.

ORCID ID: H. Çolaklar 0000-0001-8480-058X

kalarının ve tıp eğitiminin temel konularını birey ve halk sağlığı odaklı olmak üzere teşhis, tedavi, iyileşme, hastalıklardan korunma, aşılar, anestezi ve farmakoloji bilgisi, Ar-Ge, sağlık ekonomisi ve kaliteli yaşam vb. konular oluşturmaktadır. Dolayısıyla sağlık politikalarının ve tıp eğitiminin amacı, yetkin sağlık profesyonellerinin yetişmesini sağlayarak bireyin ve halkın sağlığını korumaktır. Sağlık hizmetleri başta hekimler olmak üzere diş hekimleri, hemşireler, teknisyenler, fizyoterapi ve rehabilitasyon uzmanları, diyetisyenler gibi *sağlık profesyonelleri* adını verdiğimiz kişiler tarafından sunulmaktadır.

Bu profesyonellerin, yetişmeleri için sağlık eğitimi almaları, mesleki bilgi ve beceri kazanmaları gerekir. Üniversitelerin ilgili tıp, sağlık bilimleri, hemşirelik, diş hekimliği fakülteleri tıp ve sağlık eğitiminin verildiği birimlerdir. Üniversitelerin tıp ve ilgili diğer sağlık bilimleri fakültelerinde çalışan sağlık profesyonelleri, akademisyenler ve öğrencilerin mesleki bilgi ve deneyim kazanmalarının yanı sıra alanıyla ilgili güvenilir, doğru, güncel olan ve kanıta dayalı bilgiye hızla erişmeleri gerekir. Tıp öğrencilerinin temel tıp eğitiminde önce sağlık okuryazarı olmaları, sonra tıp okuryazarı olmaları sağlanmalıdır. Sağlık profesyonellerinin ve öğrencilerinin eğitim-öğretim faaliyetlerinde ve bilimsel araştırmaların gerçekleşmesinde, klinik uygulamaların başarıya ulaşmasında tıp kütüphanelerinin önemli bir yeri vardır.

Üniversitelerde tıp eğitimi alan öğrenciler, akademisyenler ve sağlık profesyonelleri gereksinim duyduğu bilgiyi tıp kütüphanelerinden elde ederler. Tıp kütüphaneleri, sağlık alanıyla ilgili her türlü bilgi ve belgeyi sağlayan, eğitim-öğretim faaliyetlerini ve klinik çalışmaları destekleyen, kanıt temelli bilgi hizmetleri veren kütüphanelerdir. Sağlık ve tıp bilimlerinde bilgi hizmetleri ve bilgi yönetiminin kendine has özellikleri vardır. Dolayısıyla tıp kütüphanelerinde sunulan hizmetler diğer kütüphane türlerinden ayrılır. Bu çalışmada üniversite tıp kütüphanelerinin; eğitim-öğretim, araştırma ve sağlık uygulamaları açısından önemi ve bu kütüphanelerin rolü ele alınmaktadır. Ayrıca tıp kütüphaneleri, Türkiye’de ve dünyadaki durumları hakkında bilgiler verilerek gelecek ile ilgili öngörüler doğrultusunda değerlendirilmektedir. Çalışmada, üniversitelerin tıp kütüphanelerinde sunulan bilgi hizmetlerinin değişimi ve geleceği konusu incelenmekte, aynı zamanda tıp kütüphanelerinde sunulan hizmetlere ilişkin uygulama örneklerine yer verilmektedir.

Tıp Kütüphanelerinin Tanımı, Amacı, Rolü ve Önemi

Tıp kütüphaneleri (*medical libraries*), tıp ve sağlık bilimleri-ne yönelik basılı ve elektronik kaynakları içeren, öğrenciler ile akademisyenler ve sağlık çalışanlarının bilgi ihtiyacını karşıla-

yan özel bir alanda hizmet veren bir kütüphane türüdür (Çolaklar, 2018d, s. 265). Genellikle tıp kütüphanesi kavramı ile diğer sağlık bilimleri kütüphaneleri de kapsam içine alınmaktadır (Reitz, 2019).

Dünyanın alanında en büyük derneği olan Tıp Kütüphanesi Derneğine (Medical Library Association, MLA) göre tıp kütüphaneleri, “*Sağlık çalışanlarına, bekimlere, hastalara, hasta yakınlarına tıbbi bilginin yanı sıra yeni tedavi yöntemleri, sağlık standartları, klinik kılavuzları ve araştırmaları sunar.*” (LibGig, 2019; MLA, 2019). Alkan’a göre ise, “*Tıp kütüphaneleri gerek eğitim gerek hastane gerek klinik ortamda gereksinim duyulan her türlü bilgiyi karşılar. Tıp kütüphanecisi de bu klinik ortamda bilgi süzücüsü rolünü üstlenir.*” (Alkan, 2008, s. 320). Tıp kütüphaneleri sadece üniversitelerin eğitim-öğretim faaliyetlerini destelemekle kalmaz, bağlı olduğu kurumun çalışanlarının bilgi ihtiyaçlarını karşılayarak klinik ve uygulama çalışmalarına da destek verir.

Üniversitelerin tıp kütüphaneleri, ilgili fakültelerin akademisyen, öğrenciler, araştırmacılar, sağlık çalışanları, hasta/hasta yakını ve sağlık kuruluşlarına hizmet sunan kütüphanelerdir. Ayrıca akademik yapılanmanın yanı sıra tıp kütüphaneleri özel konu alanına hizmet etmesi ile araştırma kütüphanesi özelliği taşımaktadırlar. Bu bağlamda tıp kütüphanelerinin amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Alanla ilgili her türden bilgiyi toplar, düzenler ve kullanıcılarına sunar.
- Alanla ilgili basılı/elektronik bilgi kaynaklarını sağlar, kaydeder, erişim sağlar.
- Akademisyenlerin, öğrencilerin, araştırmacıların, sağlık çalışanlarının ve uygulayıcıların eğitim, araştırma, bilimsel ve klinik çalışmaları ile ilgili isteklerini karşılar.
- Kanıta dayalı bilgileri analiz eder, değerlendirir ve raporlar.
- Kendi bilgi kaynaklarını ile özel koleksiyonlarını veya güncel konuları (*trend topik konuları*) listeleyen veri tabanlarını oluşturur (Covid-19 konulu yayınlar, klinik uygulamalar veri tabanı, kanıt temelli çalışmalar veri tabanı gibi). Örneğin İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığının ‘E-Kaynaklarımız ve Covid-19 Bilgi Kaynakları’,^[1] Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesinin ‘Dijital Koleksiyonlar’,^[2] Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığının ‘Korona Virüs Akademik Konu Rehberi’^[3] adlı çalışmaları vardır.

Günümüzde tıp kütüphanecileri, sadece “*kütüphane odaklı*” değildir. Artık “*klinik veya uygulama odaklı*” hizmet vererek kütüphane dışında da etkin olmaktadır. Sağlık çalışanlarının klinik sorularını cevaplamak üzere tıbbi kaynaklara erişim sağlayan

[1] Bkz. <https://kutuphane.istanbul.edu.tr/content/e-kaynaklarimiz-ve-covid-19-bilgi-kaynaklari/abone-olunan-veritabanlari> (Erişim tarihi: 10.06.2020)

[2] Bkz. <https://librarydigitalcollections.ku.edu.tr/> (Erişim tarihi: 10.06.2020)

[3] Bkz. <https://marmara.libguides.com/c.php?g=678819> (Erişim tarihi: 10.06.2020)

kütüphaneciler araştırma sürecine katılarak en iyi kanıtları bulurlar. Bundan dolayı tıp kütüphanecileri kanıta dayalı çalışmalarla birlikte sağlık ekibinin önemli bir halkasını oluşturmaktadır (Çolaklar, 2018d, s. 266; HLWIKI International, 2018).

Toplumların ekonomik, kültürel ve yaşam koşulları değişikçe hastalıklar, yeni tedavi ve korunma yöntemleri, tıbbi araştırma sayıları artış göstermektedir. Bu değişimlerden hem tıp eğitimi hem de sağlık bilimleri alanı etkilenir. Buna bağlı olarak bu alanın kütüphanelerinin rolleri de değişmektedir.

Tıp kütüphaneleri özellikle hastanesi olan üniversitelerde yatan hastalara yönelik boş zamanı değerlendirmek için kitap okumalarını sağlama ve tüm sağlık profesyonellerinin güncel bilgi ihtiyaçlarını karşılamada önemli rol oynarlar (Roth, 1978). Aynı zamanda “*tıp eğitiminde ders yönetim sistemlerinin kullanılması kütüphanecilerin daha fazla bilgi sistemleri ile dijital öğrenme yöntemleri bilgisine sahip olmalarını gerektirir. Böylece etkin bir öğrenmeyi desteklemede ve hem klinik hem de araştırma ortamında olmaları beklenir.*” (NEJM LibraryHub, 2017’den akt. Çolaklar, 2018d, s. 270). Tıp kütüphanecileri yeni teknolojileri takip etmeli; eğitim ve yönetim bilgi sistemleri konusunda bilgi sahibi olmalıdırlar.

Tıp ve sağlık bilimlerinde özellikle klinik uygulamalarda bilgiye gereksinim acildir. Bir hekim acil müdahaleler, salgınlar gibi durumlarda uygulanacak tedavi yöntemlerinin seçiminde ve verilecek ilaçlar konusunda güncel kaynaklara dayanarak karar verir (Baydur, 1988, s. 3). Tıbbi literatürde klinik karar vermede kullanılan yöntemden söz eden pek çok yayın vardır. Kanada’da yapılan bir çalışmada kan yolu, vücut sıvısı vb. yolla bulaşabilen AIDS, Hepatit B gibi hastalıkların sağlık personeline bulaşma riski ve önleme yollarının araştırılması için “*literatür incelemesi*” yöntemine başvurulduğu bilinmektedir (Baydur, 1988, s. 3). Ayrıca literatürde bu yöntemin ‘klinik tıp kütüphaneciliği’ ve ‘kanıta dayalı tıp’ alanında kullanıldığından bahsedilir (Alkan, 2008; Çolaklar, 2018a, 2018b; Güneş, 2018; Sincan, 2003; Uçak, 2018). Hekimler literatür incelemesi yöntemi ile *yüksek düzeyde kanıtı bulur, değerlendirir ve hastasının fiziksel durumu, değerleri ve mevcut durumu ile birleştirerek klinik karar verme sürecini uygularlar* (Sümbüloğlu ve Akdağ, 2010’dan akt. Uysal ve Uçak, 2013). Dolayısıyla tıp kütüphanecilerinin literatür incelemesini yapması, sistematik derlemeleri toplaması, kanıta dayalı verileri analiz ederek rapor haline getirmesi ve bu raporu hekime sunması beklenir.

Tıp kütüphanecilerinin sistematik derleme ekibinin bir üyesi olduğu ve çalışma sonucunda yapılan yayınlarda ortak yazar olarak katıldığı bilinmektedir (NEJM LibraryHub, 2017). Örneğin, 2007 yılında Zarin, Ide, Tse, Harlan, West ve Lindberg tarafından yapılan ‘*Issues in the registration of clinical trials*’^[4] başlıklı çalışma, 2014 yılında Perrier ve diğerleri tarafından yapılan ‘*Effects of librarian-provided services in healthcare settings: A systematic review*’^[5] adlı sistematik derleme ve 2018 yılında Stone, Quirke ve Lowe adlı araştırmacıların ‘*Opportunities for Faculty-librarian collaboration in an expanded dentistry curriculum*’^[6] başlıklı çalışmalarında olduğu gibi araştırma ekibinde tıp kütüphanecileri de yer almaktadır.

Bilgi Hizmetlerinde Değişim ve Tıp Kütüphanelerinde Bilgi Hizmetleri

Kütüphanelerin kullanıcılara daha faydalı olabilmesi ve görevlerini eksiksiz yerine getirebilmesi için elde edilen bilgilerin/belgelerin belli işlemlerden geçirilmesi gerekmektedir. Bilgi; nerede, ne zaman, kimin tarafından üretildiği, konusu, içeriği, kaynağı, tarihi vb. özellikleri dikkate alınarak işlenir. Bilgi hizmetleri, bilgiye dijital ortamlarda ulaşmak isteyen kullanıcıya, sistemdeki var olan enformasyonu duyurduğu, kullanıcının bilgiye en kısa zamanda kolay ve etkin bir şekilde erişmesini, aynı zamanda onların doğru kullanmasını sağladığı hizmetlerdir (Obuz, 2016). Bilgi hizmetlerinin üç temel fonksiyonu vardır:

- Bilgi kaynağını sağlama
- Organize etme (düzenleme, işleme)
- Çeşitli hizmetler aracılığı ile bilgiyi yayma

Bilgi hizmetlerinin hedefi, güncel ve geleceğe yönelik karar alma sürecinde ilgili bireylere destek olarak doğru ve güvenilir bilgiye ulaşılmasını sağlamaktır (Gürdal, 2000; Obuz, 2016).

Günümüzde dijital ortamda bilginin artması, düzenlenmesi, erişilmesi ve bilginin güvenliği gibi değişimler kütüphane hizmetlerinin yeniden yapılandırılmasını sağlamıştır. Daha çok web ortamında oluşturulan hizmetler kullanıcı merkezli hale gelmiştir. Yeni birçok alt sistemler kullanıcıların beklentilerine göre düzenlenmiştir. Bu çalışmalar kütüphanelerin dijital hizmetler ve kaynaklarına yoğunlaşmasını sağlamıştır. Yeniliklerden biri olan 3G ve 4.5G teknolojileri^[7] kütüphanelerin uzaktan eğitim yapabileceği ve mobil üzerinden kütüphane hizmetlerini verebileceğini sağlamıştır. Bu teknolojiler bilgiye erişim konusunda, ses-görüntü-hareket, video izleme (örneğin bir cer-

[4] Zarin, D. A., Ide, N. C., Tse, T., Harlan, W. R., West, J. C. & Lindberg, D. A. (2007). Issues in the registration of clinical trials. *Journal of American Medical Association (JAMA)*, 297(19), 2112–20 (doi:10.1001/jama.297.19.2112). Bu çalışmadaki yazarlardan Lindberg tıp kütüphanecisidir.

[5] Perrier, L., Farrell, A., Ayala, A. P., Lightfoot, D., Kenny, T., Aaronson, E., ... & Weiss, A. (2014). Effects of librarian-provided services in healthcare settings: A systematic review. *Journal of the American Medical Informatics Association*, 21(6), 1118–24 (doi:10.1136/amiajnl-2014-002825). Bu sistematik derlemedeki yazarlardan Ayala, Kenny, Allee, Brigham, Connor, Constantinescu ve Epstein tıp kütüphanecisidir.

[6] Stone, S., Quirke, M., & Lowe, M. S. (2018). Opportunities for faculty-librarian collaboration in an expanded dentistry curriculum. *Health Information & Libraries Journal*, 35(2), 170–176 (doi:10.1111/hir.12211). Bu çalışmadaki yazarlardan Stone ve Lowe tıp kütüphanecisidir.

[7] 3G ve 4.5G teknolojileri, multimedya uygulamalarını mobil ortama taşıyan yeni nesil iletişim teknolojileridir. Bunlar teknoloji sayesinde akıllı cep telefonu veya mobil iletişim cihazlarıyla bağlantı hızı ve bilgi taşıma kapasitesi önemli bir ölçüde artmaktadır.

rahi operasyonu canlı izleme, doğum anı görüntüleri gibi), e-dergi/e-kitap indirme/okuma yapma faaliyetlerinde hız, kalite ve kolaylık sağlamıştır (Obuz, 2016; Yıldız, 2011).

Bir başka yenilik ise, yeni nesil kütüphane hizmetleri modeli olan Web 4.0 + Library = Library 4.0'tür. İkinci nesil internet hizmetleri olarak bilinen Web 2.0 teknolojisi ile kütüphane hizmetlerinde kullanıcıya yer verilmeye başlanmıştır. Bir başka deyişle kütüphane kullanıcılarının beklentileri; web tabanlı teknolojiler sayesinde elektronik ortamlardan daha fazla yararlanarak bilgiye, zaman ve mekân sınırı olmaksızın uzaktan erişmektir. Bu doğrultuda kütüphaneler, bilgi hizmetlerini kullanıcı odaklı olarak daha da geliştirmişlerdir. Bu kapsamda kullanıcılarına 'kütüphane kaynaklarına 7/24 erişim sağlama, sosyal ağlar ve bloglar, kütüphane ara yüzünden güvenilir e-referans kaynaklarına ulaşım, e-kütüphane, kullanıcı eğitiminde sanal odalar' (Işık, 2013, s. 103, 110) gibi pek çok hizmetlerin elektronik ortamda tasarlanıp sunulması kütüphanelerin kullanıcı odaklı hizmet anlayışına sahip olduklarını göstermektedir. Görüldüğü gibi değişen kullanıcı ihtiyaçları ve beklentileri karşısında kütüphane kullanıcılarına daha gelişmiş bilgi hizmetleri sunabilmesi ve kütüphane kaynaklarına uzaktan erişim sağlayabilmesi için kütüphanecinin niteliği daha da önem kazanmaktadır. Kütüphaneler artık bilgi profesyoneli denilen kütüphanecilere ihtiyaç duymaktadır. Bilgi profesyonelleri öğretme ve öğrenme becerisine, yeni teknoloji ve bilgi sistemlerini kullanabilme, kullanıcı odaklı olabilme ve yönetim becerisine sahip olmalıdırlar (Obuz, 2016; Yıldız, 2011).

Yeni teknolojiler, sosyal medya ile z-kitap (video, animasyon ve resimlerle zenginleştirilmiş kitap) türünün hayatımıza girmesiyle, kütüphanelerde Web 3.0 uygulamaları başlamıştır. Kütüphane kullanıcıları Web 3.0 ile tarama yapmanın zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Web 3.0 bilgisayarlar arası etkileşimle internetin yarattığı bir web ortamında *anlam temsil etmek, bilgileri bağlama ve ilişkilendirme işini yaparak interneti daha kullanışlı, keyifli kılmayı* amaçlamıştır (Gökçeşlan, 2011, s. 3). Günümüz web siteleri mevcut bilgiyi doğal dille sunmaktadır. Ancak bu bilgileri makineler anlayamaz. Bu nedenle siteler, yapının ontolojik bir şekilde yani sembollerle ifade edilerek makine ve doğal dil arasında bir denge kurarlar. Çok çeşitli kaynaklar arasında bilgiyi aramanın ne kadar zorlaştığı düşünülecek olursa, bilgiyi bulmada rehberlik görevi üstlenmesi beklenen kütüphanecilerin ve bilgi uzmanlarının da Web 3.0 araçlarından haberdar olmaları beklenir (Sert, 2012, s. 148).

Web 3.0, yapay zekâ ile filtrelenen verileri ve analizleri temsil ederken, Web 4.0 teknolojisi kullanıcıların yaşamları ile bir arada olacaktır (Callari, 2009). Godin, Web 4.0 oluşturulduktan sonra istenmeyen e-postalar gibi istenmeyen bilgilerin de ortadan kalkacağını ve yalnızca kullanıcıların ihtiyaç duydukları bilgilerin sağlanacağını öngörmektedir. Web'de kulla-

nıcılar arama yaparken uçsuz bucaksız bir bilgi denizinde dolaştığından geçmişten farklı olarak Web 4.0, sadece kimlikleri hakkında bilinen tüm verileri entegre ederek kullanıcılar için uygun bilgiler sağlar. Örneğin, bir hekim için belli bir otoritenin yayını önemli ise o yazarın yeni yayınları, bilimsel sunumu akıllı cihazına veya e-postasına mesaj olarak gelir. Böylece zaman ve mekâna bağlı kalmaksızın sanal ortamda, bulut teknolojileri ile sanal ağlar üzerinden erişim sağlanmış olur. Aynı zamanda bu bilimsel verileri bulut bilişim uygulamalarında depolanır. Ayrıca Marcus'a göre Web 4.0, kullanıcılarının çevrimiçi olarak eşzamanlı katılımı yoluyla küresel şeffaflığı da sağlamaktadır (Marcus, 2008'den akt. Noh, 2015).

Odabaş ve Odabaş (2009), üniversite kütüphanelerinde uzaktan kütüphane uygulamalarına dayalı hizmetleri şu başlıklar altında toplamıştır: Basılı kaynakların dijitalleştirilmesi (dijital arşiv oluşturulması), dijital kaynak depolama ve referans yönetimi sistemi, kütüphaneler arası işbirliği, çevrimiçi uzman desteği (kütüphaneciye sor), danışma kaynaklarının ve ders malzemelerinin tek bir merkezde sunumu (açık arşiv), web tabanlı kullanıcı eğitim içeriği.

Günümüzde web tabanlı kütüphane uygulamaları olarak; bilişim sistemleri aracılığıyla canlı danışma hizmeti, mobil uygulamalar, sosyal ağlar, dijital kütüphaneler, açık arşivler, uzaktan eğitimler, web tabanlı kütüphane kataloglarının yönetimi ve denetimi gibi çalışmalar kütüphane hizmetlerinin en modern uygulamalarıdır.

Tıp ve sağlık bilimlerinde güncel bilgiye duyulan gereksinim, önceden bilimsel ve hakemli dergilerle, günümüzde ise elektronik kaynaklarla karşılanır. Bu alanda artık çok sayıda bilgi ve yayın üretilmesine rağmen bibliyografik kontrol daha hızlı bir şekilde sağlanmaktadır. Tıp kütüphanelerinin sunduğu hizmetler arasında basılı ve elektronik kaynaklara erişim sağlama, derme geliştirme, e-veri tabanlarından tarama yapma, h-indeks ve atıf analizleri, klinik bilgi sistemleri, e-referans hizmetleri başta gelir. Belirtildiği gibi kütüphanenin abone olduğu e-kaynakları, özellikle cerrahi gibi klinik uygulamalarda tıp eğitimini desteklemesi açısından bu kaynaklara dayalı olarak yürütülen hizmetler kullanıcı eğitimi kapsamı içinde yer almalıdır (Uçak, 2015; Wedgeworth, 1993). Bu kütüphanelerde işbirliği, ödünç verme ve çevrimiçi erişim hizmetleri, seçmeli duyuru hizmetleri verilmeli ve bu hizmetler e-veri tabanları aracılığı ile otomatik olarak yürütülmelidir. Ayrıca bu hizmetlerin hastalıklarla ilgili bilgi veren broşürler, ilaç tanımları, sağlık kurumlarının yıllık raporları, sağlık mevzuatı ve politikalarına kadar geniş bir yelpazesi olmalıdır. Tıp kütüphanelerinde sunulan hizmetler ■ Tablo 1'de, kullanılan temel bilgi kaynakları ■ Tablo 2'de gösterilmiştir (Ekene, Agbo ve Onyekweodiri, 2016; Wedgeworth, 1993).

■ **Tablo 1.** Tıp kütüphaneleri hizmetleri ve değişimi (Kaynak: Çolaklar, 2018c).

Wedgeworth (1993)	Ekene, Agbo ve Onyekweodiri (2016)	Son eğilim
Basılı/elektronik kaynak oluşturma, erişim ve sunum	Danışma hizmetleri	Danışma ve bilgi hizmetleri
Çevrimiçi yayın taraması	Belge teslimat hizmetleri	Internet taraması
Kaynak talepleri alma ve sipariş verme	Çevrimiçi literatür taraması	Katalog ve makale tarama
Bilgi sistemlerinden bilgi sağlama ve sunma	Tıbbi veri tabanları taraması	Güncel/Seçmeli duyuru hizmeti
Görsel-işitsel derme oluşturma	Internet taraması	PubMed, atıf tarama, h-faktörü, etki faktörü vb.
Güncel duyuru hizmeti	Güncel duyuru hizmetleri	Sistematik derlemeler
Seçmeli duyuru hizmeti	Seçmeli bilgi yayma	Literatür incelemesi ve raporlama
Kitap dışı kaynaklara erişim ve saklama	Çoğaltma/dijitalleştirme hizmetleri	Kanıt temelli uygulamalar (kanıta dayalı veri tabanları)
Kütüphaneler arası ödünç verme ve belge sağlama	Kütüphaneler arası ödünç verme	Kullanıcı eğitimleri

Kütüphane kullanıcılarının farklı özellikleri, hizmet beklentileri ve yeni teknolojiler kütüphanecilerin yeni roller üstlenmesini ve yeni beceriler edinmesini kaçınılmaz kılmıştır (Yılmaz, 2013). Tıp kütüphanecilerinin de sağlık bilimleri alanında daha etkin ve verimli hizmet verebilmesi için aşağıda tanımlanan birtakım becerilere sahip olması gerekir (Uçak, 2015, 2016, 2018; Uşen, 2002):

- Bağlı bulunduğu sağlık kurumunun/kullanıcılarının bilgi ihtiyaçlarını tespit etme ve bilgi kaynaklarını seçme
- Tıbbi bilgiye erişim araçlarını ve stratejilerini bilme
- Araştırma yöntemlerini bilme ve araştırma verilerinin yönetimiyle ilgili bilgi becerilerini geliştirme
- Enformasyon sisteminin tasarımı, verilerin analizi ve sonuçlarını veri tabanına dönüştürme
- Kanıta dayalı kaynakları kullanma ve içeriklerini kullanıcılara raporlama
- Kullanıcı odaklı eğitim programları geliştirme, veri tabanlarını kullanma
- Sağlık okuryazarlığı becerilerini kazandırma
- Erişilen bilgi kaynaklarını listeleme ve sonuçları raporlama
- Bilgiyi yayabilme ve kaynak paylaşımı
- Sağlık bilgisi profesyonelliği ile ilgili yeterliliklere sahip olma

■ **Tablo 2.** Tıp kütüphanelerinin temel bilgi kaynakları (Kaynak: Çolaklar, 2018c).

Ansiklopediler, sözlükler, dizinler, rehberler vb.
Anatomi atlası ve diğer danışma kaynakları
Sağlık istatistikleri ve raporları, ilaç indeksleri
Ders kitapları, el kitapları ve monografılar
Bilimsel tıp dergileri (ulusal ve uluslararası), e-dergiler, e-bühenler
PubMed/Medline, Sciencedirect, Dynamed, UptoDate, Cochrane, SpringerLink, Wiley, Hinari gibi tıbbi veri tabanları
Kongre, konferans, seminer, bilimsel toplantı bildirileri

- Tıbbi bilgiye erişmek için diğer kurum ve paydaşlarla işbirliği yapabilme
- Hizmet tasarlama ve yenilikçi hizmetler sunabilme

Yukarıda belirtilen bu hizmetler ve becerilerin bazıları tüm ihtisas kütüphaneleri için geçerli olmakla birlikte günümüzde tıp kütüphanecilerinin konularında uzmanlaşmış (*profesyonel kütüphaneciler*) olmaları beklenir. Ayrıca son yıllarda giderek önem kazanan ‘kanıta dayalı tıp’ ile kanıtın derecelerine göre sınıflaması, güvenilir ve doğru kaynakların seçimi konusunda tıp kütüphanecilerinin araştırmacılara yön göstermesi, meta analiz/sistematik analiz çalışmalarının tanıtılması, yayınlarla ilgili tarama/araştırma gibi konularda da eğitim vermesi istenir.

Görüldüğü gibi tıp kütüphanecileri; kullanıcılarının bilgi ihtiyaçları, değişen bilgi arama davranışları ve gelişen teknoloji doğrultusunda kendini yenileyebilme ve tıbbi bilgiyi elde etme konusundaki becerilerini geliştirmek zorunda kalmışlardır. Özellikle yaşanan Covid-19 pandemisi sürecinde kütüphaneler sanal ortamda araştırmacıların acil bilgi ihtiyacını karşılamaya çalışmışlardır. Bundan sonra da tıp kütüphaneleri; uzaktan eğitim, dijital okuryazarlık, açık bilim ve açık erişim gibi gelişmeler karşısında hizmetlerini yenilemelidir. Zira yeni teknolojiler ile yeni öğrenme ortamları doğmaktadır. Bu ortamlarda kütüphanelerin de yer alması için, kütüphanecilere sürekli hizmet içi eğitim verilmelidir. Ayrıca kütüphanelerin, sosyal paylaşım platformlarında varlığı artırılmalı ve web tabanlı bilgi hizmetlerinin altyapısı güçlendirilmelidir.

Kullanıcılarının Özellikleri ve Bilgi Arama Davranışları

Üniversitelere bağlı tıp kütüphaneleri, tıbbi eğitimi desteklemenin yanı sıra klinik çalışmalara uygun ortam hazırlar. Burada çalışan kütüphaneciler, klinik uygulamaya yönelik en

iyi kanıtları bulmak için öncelikle kanıta dayalı Cochrane, Clinical Evidence, UptoDate, PubMed gibi önemli elektronik veri tabanlarını kullanırlar. Tıp kütüphanecileri hizmet ettikleri alanın eğitim-öğretim, klinik, akademik ve bilimsel faaliyetlerini yürütülmesinde uzman kişi olarak yer alırlar.

Tıp kütüphanelerinin özelliklerine göre kullanıcı grupları değişmektedir. Bunlar daha önce de değinildiği gibi uzman ya da pratisyen hekimler, öğrenciler, hemşireler, hastane çalışanları, akademisyenler, TUS/DUS uzmanlık öğrencileri ve adayları, Ar-Ge çalışanlar ve araştırmacılar, hastalar, hasta yakını, ilaç firmaları ve sağlıkla ilgili bilgi arayan kişilerdir. Bu kullanıcıların özellikleri; zamanlarının kısıtlı olması, acil, güncel ve evrensel bilgiye gereksinim duyması, bilgiye hızlı, ekonomik ve doğru bir şekilde ulaşmak istemesi, teknoloji ve yabancı dil becerileri, mesleki ve alanındaki gelişmeleri takip etmesi, iletişimi güçlü ve dinamik bir yapıya sahip olmasıdır. Tıp kütüphanesi kullanıcılarının aradıkları bilginin özellikleri ■ Tablo 3'te gösterilmiştir. Buna göre, tıp kütüphaneciliğinde son eğilim; sağlık ve tıp okuryazarlığı, koruyucu hekimlik, kanıta dayalı düşünme ve kanıta dayalı bilgidir.

Tıp kütüphanelerinin kullanıcıları özel, farklı ve çeşitlidir. Bu kullanıcı gruplarına göre bilgi arama davranışları ve özelliklerini incelemek kütüphane hizmetlerinin daha etkin ve verimli olması açısından önemlidir. Tıp öğrencileri, akademisyenler

■ **Tablo 3.** Tıp kütüphanesi kullanıcılarının aradıkları bilginin özellikleri (Kaynak: Çolaklar, 2018c).

Dijital kaynaklar ve elektronik veri tabanları
Uzaktan eğitim, açık erişim ve sürekli eğitim
Güvenilir ve kanıta dayalı bilgi
Sağlık okuryazarlığı
Mesleki ve uzman görüşleri, mesleki tartışmalar
Tıp okuryazarlığı
Sempozyum/konferans/kongre/bilimsel toplantılar/eğitimler
Koruyucu ve önleyici hekimlik
İlaç ve diğer tıbbi firmalarının tanıtım programları ve seminerleri
Kanıta dayalı öğrenme ve kanıta dayalı bilgi (Tıp kütüphaneciliğinde son eğilim)

ve hekimler, diş hekimleri, hemşireler vb. sağlık çalışanlarının bilgi arama davranışı ve kullanıcı özellikleri ■ Tablo 4'te sıralanmıştır.

Tıbbi Bilgiye Erişim Hizmetleri

Tıp ve sağlık bilimleri alanında, tıbbi bilgiye erişimi sağlayan ve makalelerin bibliyografik kayıtlarını veya tam metnini içeren çevrimiçi sistemlerin, elektronik kaynakların sayısında her geçen gün artış görülmektedir. Tıp kütüphaneleri bu çeşitli elektronik kaynaklarını abone olma yöntemiyle sağlayarak

■ **Tablo 4.** Tıp kütüphanesi kullanıcılarının bilgi arama davranışları (*Kaynak: Uçak, 2015; Uçak, 2016; Uysal ve Uçak, 2013).

Tıp öğrencileri	Akademisyenler	Hekim, diş hekimi, hemşire vb. sağlık çalışanları
Bilgi gereksinimi daha çok temel ve genel nitelikli konular üzerinedir.	Hem araştırmacı, hem de uygulamacı ve eğitimi olduklarından akademisyenlerin bilgi gereksinimleri çok yönlüdür.*	Hasta bakımı ve kliniğe yönelik bilgilerle ilgilenerler.
Kitaplar en çok kullanılan bilgi kaynaklarıdır.	En fazla araştırma yapan kullanıcı grubudur.	Temel tıbbi bilgiye erişim önemlidir.*
Rehber ve ders kitaplarını* kullanılır.	Eğitim, araştırma ve hasta bakımı amacıyla bilgi ararlar.	Ders kitapları, el kitapları, derleme makaleleri yoğun kullanılır.
Üniversite hocalarını bir bilgi kaynağı olarak görürler.	Literatürü güncel olarak izlerler. Son veriler önemlidir.	Aranan soruya cevap bulabilmek için çok amaçlı rehberler, standartlar, kliniksel ve istatistiksel kaynaklara ihtiyaç duyarlar.*
Dergi kullanırlar.	Kütüphaneyi yoğun kullanırlar ve daha fazla tarama/araştırma yaparlar.	Hasta dosyaları önemli bilgi kaynağıdır.
Anatomi atlası önemlidir.	Özellikle bilimsel hakemli dergileri tercih ederler.	Klinik sorulara cevap ararlar (ilaç dozu, tanı koyma, tedavi yöntemini belirleme vb.).
Kütüphane kullanımı vardır.	Yeni tedavi yöntemlerini yakından izlerler.	Meslektaşlarla ve uzmanlarla görüşme önemlidir.
TUS, DUS sınavlarına hazırladıkları için hazırlık kitaplarının sağlanması önemlidir.	Kitap incelemeleri (<i>book review</i>) ve makale incelemesi (<i>article review</i>) tercih ederler.	Görsel materyal önemlidir.
	İndeks, öz (<i>abstract</i>) ve e-veri tabanlarının kullanımı yükündür.	El kitabı ve sağlık rehberi kullanımı vardır.
	Doktor konsültasyonları, mesleki tartışmalar, seminerler bu kullanıcılar için önemlidir.*	Hasta dosyaları önemli kaynaktır.
	İlaç firmalarının tanıtım broşürleri, toplantılar ve görüşmeleri de bilgi kaynağıdır.*	
	Görüşme araçlarını, interneti yoğun kullanırlar.	

belli bir süre için kullanım hakkını satın alırlar. Bu alanda önemli ve yaygın olan e-veri tabanları şunlardır (Bozkurt, 2019; Çolaklar, 2018a, 2018e; Güneş, 2018; Olukçuoğlu, 2018; Türkçüer, 2010; Uysal ve Uçak, 2013):

- Bibliyografik veri tabanı ve tam metin veri tabanları (OVID, OCLC, EbscoHost gibi)
- Sadece tam metin içeren veri tabanları (Proquest, Springer-Link, ScienceDirect, Wiley gibi)
- Kanıta dayalı veri tabanları (EB Medicine, Cochrane, Dynamed, UptoDate vb.)
- Atıf ve bibliyografik veri tabanları (Web of Science [WoS], Scopus vb.)

Türkiye'deki tıp kütüphanelerinde yabancı kaynaklara daha fazla yer verilir. Bilgiye erişimde yabancı dil engelini kolaylıkla aşan bu alanın araştırmacılarının araştırma yapmaları ve yenilikleri izlemeleri için yabancı kaynaklardaki (dergiler, kanıta dayalı ve atıf veri tabanları vb.) bilgiler oldukça önemlidir (Köse, 2011'den akt. Bozkurt, 2019). Bu yabancı kaynakların dışında Türkçe kaynaklara da derme içinde yer verilmelidir. Özellikle lisans öğrencileri, uzmanlık ve doktora öğrencileri için Türkçe kaynakların kullanılması tanı, tedavi yöntemlerini öğrenme, hastalık ve ilaç bilgisi edinme ve yenilikleri takip etme açısından oldukça önemlidir. Ancak tıp kütüphaneleri ve tıp kütüphaneciliği açısından hem araştırmacıların hem de kütüphanecilerin yararlanabileceği Türkçe içerikli kaynakların geliştirilmesi adına katkı sağlar (Alkan, 2008; Bayter, 2018; Çolaklar ve Güneş, 2011; Çolaklar, Güneş ve Yıldızeli, 2010; Kavaklı, Ögetürk, Kuş, Pekmez, Türkoğlu ve Sarsılmaz, 2003; Salihoglu, 2010).

Tıp ve sağlık bilimleri alanındaki Türkçe veri tabanları ise şunlardır: ULAKBİM tarafından oluşturulan Türk Tıp Veri Tabanına, 1996 yılından itibaren tam metin erişim sağlanmaktadır (ULAKBİM Tıp Veri Tabanı, 2019). Türkiye Atıf Dizini (2019), sağlık bilimleri alan ve atıf dizinidir. Türk Medline, sağlık bilimleri alanında ulusal süreli yayınlarını içeren bir veri tabanıdır (Türk Medline, 2019). Türk Medline Literatür Tarama hizmeti ile 364 dergi dizinlemiştir. 67.342 makale özeti ve 88.058 tam metin erişim sağlanmaktadır (Türk Medline Literatür Tarama, 2019).

Daha önce değinildiği gibi akademisyenlerin beklentileri ve bilgi ihtiyaçları diğer kullanıcı gruplarına göre farklılık gösterir. Sağlık bilimlerinde uzmanlık, akademik yükselme ve bilimsel çalışma yapan akademisyenlerin güncel eğilimleri ve aradıkları konular şunlardır (Bozkurt, 2019; Çolaklar, 2018b, 2018c; Güneş, 2018; Olukçuoğlu, 2018; Ruacan, 2018; Uysal ve Uçak, 2013):

- Uzmanlık (TUS, DUS, USMLE) sınavlarına hazırlık için kaynaklar
- Makale, derleme, bildiri, kitap yazma gibi yayın aşamasında atıf ve kaynakça (tıp kütüphaneleri EndNote, Mendeley ve

Incites gibi bibliyografya yazılım ve referans veri tabanlarına abone olurlar).

- Atıf tarama (özellikle akademik teşvik ve yükselmede atıf sayıları ve puanı oldukça önemlidir; WoS veri tabanı kullanılır)
- Akademisyenin bilimsel performansını ve üretkenliğini ölçen h-indeksi (başlıca WoS veri tabanı kullanılır)
- Akademik saygınlık, bilime katkı, bilimsel başarı ve akademik teşvik açısından önemli kabul edilen etki faktörü (*impact factor*) (Journal Citation Reports veri tabanı kullanılır)
- Turnitin ve iThenticate gibi intihal önleme programları (Bunlar sahip oldukları internet içeriği, akademik içerik, tezler, bilimsel araştırmalar, dergilerden vb. oluşan koleksiyonuyla benzerlikleri vurgulayarak olası akademik suiistimalleri yöneten programlardır)

Bu alanın araştırmacıları ve akademisyenlerinin önemsedikleri diğer bir husus da bilimsel çalışmalarını yayın etiğine uygun hareket eden doğru dergide yayımlanmasını sağlamaktır. Günümüzde özellikle *tıp ve sağlık hizmetleri ile ilgili yayını yaptığımı belirten yağmacı (predatory) dergilerin sayısı giderek artmaktadır*. Yağmacı dergiler, *kar ve kazanç amacı güden ve bilim insanını yanıltıcı yayınlar* yapmaktadır (Aker, 2018, s. 234). Bu dergilerin yayınları akademik yayın etiğine uygun değildir. Tıp kütüphanelerinin araştırmacılarını yayın etiği konusunda bilgilendirmeleri ve doğru dergiye yönlendirmeleri iyi bir uygulama örneğidir.

Tıp kütüphanelerinin önemli ve güncel hizmetlerinden biri olan kanıt temelli uygulamalar, bilimsel verilerin hastanın yararına olacak şekilde klinik uygulamada kullanılması esasına dayanır. Bunlar, araştırma kanıtları klinik deneyim ve uzmanlık bilgisiyle birleştirilerek; hastanın değer yargıları, kültürü, ekonomik ve eğitim durumu dikkate alınarak kullanılır. Böylece güvenilir kanıtın klinik kararlarla birleştirilmesi sağlanarak hasta merkezli tedavi veya bakım gerçekleştirilir (Güneş, 2017; Kocaman, 2003).

Araştırmalara dayalı kanıtlar, hangi girişimin ya da tedavi yönteminin daha iyi olduğunu ve nerede daha etkili olduğunu gösterir. Kanıtlar; güvenilir, etkin, doğru ve kabul edilebilir araştırma sonuçlarına erişebilme ve bu bilgileri hastaya uygulayabilmedir. Kanıta dayalı uygulamalar, hekimin sürekli olarak kendini geliştirmesini, bilimsel verilere ulaşmasını, klinik becerilerinin artmasını, teori ile uygulama arasındaki ilişkiyi kurmasını kolaylaştırır.

Tıp kütüphanecileri kanıt temelli bilgiler için web tabanlı kaynakları kullanırlar: Bandolier, Best Evidence, Clinical Key, Clinical Evidence, Cochrane, Dynamed, Pubmed/Medline, UptoDate vb. Bu elektronik kaynaklardan yararlanılarak taramalar yapılır. Kanıta dayalı veri tabanları, güvenilir araştırma

yöntemlerini kullanan ve kanıt düzeyi yüksek olan uygulamaları içermektedir. Örneğin Guess, Schultheis, Bonfante, Coelho, Ferencz ve Silva'nın birlikte yapmış oldukları 'All-ceramic systems: Laboratory and clinical performance' (2011) adlı çalışmada, diş hekimliği kliniğinde restoratif diş tedavisinde kullanılan tam seramik malzeme ve sistemlerini kapsayan literatür incelemesi yapılmıştır. Bu çalışmada, tam seramik restorasyonların klinik kullanım başarısına yönelik kanıtlar aranmıştır. Bu kanıtları bulmaya yönelik PubMed/Medline adlı veri tabanından son 5 yıla ait konuyla ilgili derlemeler ve klinik çalışmalar taranmıştır. Ayrıca çalışmada kanıtlar değerlendirilerek diş hekimliğinde seramik malzemelerin üretim teknikleri, mekanik özellikleri, kırılma, sıcaklık etkileşimleri ile klinik kullanım başarısına yönelik öneriler sunulmuştur (Guess et al., 2011).

Literatürde buna benzer çalışmaların yanı sıra tıp kütüphanecisinin de araştırma faaliyetlerine dâhil olduğu uygulama örnekleri vardır. Louisiana Eyalet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Merkezi Hastanesi İç Hastalıkları Kliniğinde yapılan 'sabah raporu' denilen olgu sunumlarına kütüphaneci de katılmaktadır. Bu sunumdan sonra tıp kütüphanecisi hekimler tarafından oluşturulan sorular doğrultusunda çevrimiçi bir tarama yapar, kanıt bilgileri toplar ve bulduğu sonuçları hekimlere iletir. Kanıta dayalı bilgiye ulaşan bu hekimlerin daha farklı klinik incelemeler istedikleri, tanı/tetkik/tedaviye yönelik kararlarını değiştirdikleri görülmüştür (Banks vd., 2007'den akt. Bayter, 2018, s. 77-78).

Modern Tıp Kütüphaneleri Uygulama Örnekleri

Bu çalışmada, modern kütüphane uygulamaları hakkında bilgi vermek üzere hem uluslararası hem de ulusal tıp kütüphanesi örneklerine yer verilmiştir. Tıp kütüphanelerinin web sayfaları içerik, derme, tasarım, sundukları hizmetler ve yenilikler açısından dünyadan National Library of Medicine (NLM), Boston Medical Library (BML), British Medical Library (BMA), Massachusetts Üniversitesi ile New England Üniversitesi kütüphaneleri incelenmiştir. Türkiye'den üniversitelere bağlı Tıp Fakültesi Kütüphaneleri olan İstanbul Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Hacettepe Üniversitesi, Koç Üniversitesi ve Bezmîâlem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi kütüphaneleri çalışma kapsamına alınmıştır.

Araştırma nitel bir yöntem olan betimleme ve literatür inceleme yöntemiyle yapılmıştır. Konuyla ilgili taramada elde edilen

kaynaklar literatür incelemesi metoduyla değerlendirilmiştir. Literatür incelemesi sonucunda çalışmanın kuramsal verileri ve konuyla doğrudan ilgili önemli alıntılar çalışmaya kazandırılmıştır. Çalışmada dünyadan ve ülkemizden tıp kütüphaneleri ile ilgili web siteleri incelenmiş, web sitelerinde araştırmacılar için önemli kütüphane uygulamalarına yer verilmiştir.

Çalışmadaki bulgular iki başlık altında ele alınmıştır: Dünyadan tıp kütüphane uygulama örnekleri ile Türkiye'de üniversitelere bağlı tıp kütüphaneleri uygulama örnekleri. İlk başlıkta, dünyadan en eski ve en büyük akademik tıp kütüphanelerinden uygulama örnekleri seçilmiştir. Türkiye'deki örneklerin seçiminde ise, ülkemizde tıp eğitiminin verildiği eski ve önemli kurumları ile devlet ve özel vakıf üniversitesi olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Bu üniversiteler akademik performansı ölçen URAP (University Ranking by Academic Performance) Laboratuvarı 2019-2020 Türkiye sıralamasına^[8] göre tıp fakültesi olan üniversiteler arasında ilk onda yer almaktadır. Ayrıca bu üniversitelerin bünyesinde tıp fakültesi dışında diğer sağlık alanlarıyla ilgili eğitimin verildiği diş hekimliği, sağlık bilimleri, hemşirelik fakülteleri de bulunmaktadır. İstanbul Üniversitesinde tıp fakültesi (Türkiye'nin ilk tıp fakültesi), diş hekimliği fakültesi ve hemşirelik fakültesi (kurulma aşamasında)^[9] vardır. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa'da tıp, sağlık bilimleri, hemşirelik ve diş hekimliği fakülteleri^[10] bulunmaktadır. Hacettepe Üniversitesinde diş hekimliği, hemşirelik, sağlık bilimleri ve tıp fakültelerine^[11] sahiptir. Koç Üniversitesinde tıp fakültesi ve hemşirelik fakültesi^[12] vardır. Bezmîâlem Vakıf Üniversitesinde tıp, diş hekimliği ve sağlık bilimleri fakülteleri^[13] bulunmaktadır.

Dünyadan Tıp Kütüphaneleri Uygulama Örnekleri

1836'da ABD'de kurulan National Library of Medicine (Ulusal Tıp kütüphanesi, NLM) dünyanın en eski ve en büyük tıp kütüphanesidir. NLM, 1879'dan beri alanında önemli bir dizin olan Index Medicus'u, yaklaşık 5.000 seçkin dergide yer alan makaleleri içerecek şekilde aylık rehber olarak yayımlamıştır. Bu indeksin son sayısı Aralık 2004'te basılmıştır. Daha sonra bu bilgiler PubMed'de, elektronik ortamda serbestçe erişime sunulmuştur. Bugün PubMed'de, 30 milyondan fazla içerik sunulmaktadır (NLM, 2019).

Kütüphanenin oluşturduğu birçok veri tabanı vardır. Bunlar; yukarıda belirtilen PubMed (biyolojik), ClinicalTrials.gov

[8] Bkz. http://tr.urapcenter.org/2019/2019_t3.php (Erişim tarihi: 18.06.2020)

[9] Bkz. <https://www.istanbul.edu.tr/tr/content/akademik/fakulteler> (Erişim tarihi: 18.06.2020)

[10] Bkz. <https://www.istanbul.edu.tr/tr/content/akademik/fakulteler> (Erişim tarihi: 18.06.2020)

[11] Bkz. <https://www.hacettepe.edu.tr/akademik/fakulteler> (Erişim tarihi: 18.06.2020)

[12] Bkz. <https://www.ku.edu.tr/akademik/lisans/> (Erişim tarihi: 18.06.2020)

[13] Bkz. <https://bezmialem.edu.tr/tr/Sayfalar/Index.aspx> (Erişim tarihi: 18.06.2020)

(insan girişimsel ve gözlemsel çalışmalar), MedlinePlus (tıp ve sağlık), BLAST (yerel aramalar), Open-i (deneysel çalışmalar), TOXNET (kimya ve zehirlenme) adlı veri tabanlarıdır. Bunlara internet üzerinden serbestçe erişilir (■ Şekil 1). Ayrıca kütüphanenin web tabanlı bilgi hizmetleri arasında e-bülten, güncel araştırmaların listesi, araştırmanın nasıl yapılacağına dair rehberler, eğitim programları ve araştırma grupları hakkında bilgiler yer alır. Kütüphanenin hazırladığı 'Biyoinformatik Eğitim Programı' ile biyomedikal ve klinik bilişim alanlarında sağlık profesyonellerine eğitim verilir. Zamanla milyonlarca basılı ve elektronik kaynağa sahip olan NLM, kütüphanenin IT Veri Standartları ile çalışan 'Sağlık Bilişim ve Sağlık Veri Standartlarını' sağlayarak hem ABD'nin hem de dünyanın etkin tıbbi bilgi merkezlerinden biri olmuştur. Ayrıca kütüphanenin stratejik hedefinde, *kütüphanenin sağladığı veri ve bilgilerle biyomedikal arama sürecinin hızlandırıldığı ve sağlık/sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesinde bir rolü olduğu* belirtilmiştir (NLM, 2019).

Dünyanın önemli tıp kütüphanelerinden biri olan Boston Medical Library (Boston Tıp Kütüphanesi, BML), 1875 yılında kurulmuştur. Ancak kütüphanenin ilk oluşumu John C. Warren ve James Jackson adlı hekimler tarafından 1805 yılında gerçekleştirilmiştir. Kütüphane, 1875 yılında Dr. James Chadwick ve Dr. Oliver Wendell Holmes tarafından yeniden yapılandırılmıştır. Daha sonra 1960 yılında BML ile Harvard Tıp Kütüphanesi koleksiyonlarının hizmet ve yönetim açısından birleştirilmesine karar verilmiştir. Bu kütüphane zamanla dünyanın en zengin koleksiyonlarına sahip tıp kütüphanelerinden

biri olmuştur. 2004 yılında yeniden yenilenen kütüphane kuruluş aşamasında Harvard Üniversitesi, Boston Üniversitesi, Tufts Üniversitesi, Massachusetts Üniversitesi Tıp Fakültelerinin öğrencilerine ve hekimlerine de hizmet vermiştir (Boston Medical Library, 2019).

Kütüphanenin web sayfasında ameliyat videoları, güncel konularla ilgili konferans videoları, genel sağlık bilgisi sunulur. Bağlı olduğu diğer tıp okullarına linkler vardır. Kütüphanenin bilimsel yayını olan 'The New England Journal of Medicine' adlı dergiye tam metin erişim sağlanır. Harvard Hollis üzerinden erişilen kütüphane kataloğundan (Harvard Library Hollis Catalog, 2019) tüm yayınları tarama, e-dergileri, e-veri tabanları arama işlemleri yapılır. 'Bize sorun' (*ask us*) diye adlandırılan kütüphaneci ile sohbet et menüsü, kütüphane kullanıcılarının sorularını sordukları, taleplerini bildirdikleri ve yardım istedikleri kısımdır.

University of Massachusetts Medical Scholl (Massachusetts Üniversitesi Tıp Fakültesi, UMMS) Lamar Soutter Library'nin (Lamar Soutter Kütüphanesi, LSL) web sayfasında çevrimiçi kaynaklar (dergiler, kitaplar, veri tabanları, uluslararası sağlık olanakları-Clearinghouse, New England ortak veri müfredatı programı gibi), özel koleksiyonlar, 7/24 kütüphane hizmetleri, kütüphaneler arası ödünç verme, teknoloji desteği, bir kütüphaneciye sor, tıp tarihi ve sağlıkla ilgili özel arşivler yer alır. Tıp öğrencileri, hemşireler, araştırmacılar, klinisyenler, halk sağlığı uzmanları, hastalar/hasta yakınlarına yönelik bilgilendirici kay-

The screenshot displays the NLM website interface. At the top, there are six service icons: PubMed (Citations for biomedical literature), MedlinePlus (Reliable, up-to-date health information for you), Open-i (An experimental multimedia search engine), MeSH (Medical Subject Headings), ClinicalTrials.gov (A database of clinical studies, worldwide), and BLAST (Basic Local Alignment Search Tool). Below this is a 'News and Highlights' section with six items: Director's Blog (NIH One Step Closer to Speeding Delivery of COVID-19 Testing Technologies to Those Who Need It Most Through RADx-UP), In Focus (New Investigators on the NLM Block!), NLM Announcements (NIH researchers identify key genomic features that could differentiate SARS-CoV-2 from other coronaviruses that cause less severe disease), NCBI Insights (New GenBank submission options for SARS-CoV-2 submitters), Circulating Now (How We Help the Body Breathe), and Technical Bulletin (NLM Technical Bulletin, NLM Technical Bulletin - May - June 2020 Issue Complete). At the bottom, there is a dark blue banner with the text 'NLM Spotlight'.

■ Şekil 1. NLM Kütüphanesi e-veri tabanları (Kaynak: NLM, 2019).

nak kılavuzlar hazırlanarak açık erişime sunulmuştur. Biyomedikal ve yaşam bilimleri özel koleksiyonunun genişletilmiş erişimi kütüphane web sayfasından mümkündür (UMSS Lamar Soutter Library, 2019) (■ Şekil 2).

LSL Kütüphanesi tarafından, New England bölgesindeki çeşitli kütüphanelerle 'New England Ortak Veri Yönetimi Müfredatı (NECDMC)' projesi ortaklaşa yürütülmektedir. Bu proje lisanas öğrencileri, mezun öğrenciler ve sağlık bilimleri, mühendislik ve diğer disiplinlerindeki araştırmacılara veri yönetimini sağlamak, en iyi uygulamaları göstermek için eğitim amaçlı hazırlanmıştır. Başka bir ifadeyle NECDMC müfredatı, mevcut ve gelecekteki araştırmacıların veri yönetimi öğrenme gereksinimlerini karşılamak için tasarlanmıştır (New England Collaborative Data Management Curriculum, 2019).

Dünyanın diğer önemli ve büyük tıp kütüphanelerinden biri olan British Medical Association Library (İngiliz Tıp Kütüphanesi, BMA), kullanıcılarına geniş hizmet yelpazesi sunmaktadır. Kullanıcıları, 2000'den fazla e-kitaba ücretsiz ve doğrudan erişime sahiptir. 1100'den fazla e-dergiye erişim sağlar. Kütüphanenin araştırma hizmetleri kapsamında, Medline'dan kullanıcılar doğrudan arama yapabilir veya uzman yardımı almak için tez ve araştırma hizmetlerine ulaşabilirler. Herhangi bir BMA üyesinin kütüphane koleksiyonundan bir kitap veya DVD talep ettiğinde ödünç verilmektedir. Bu kütüphane klinik uygu-

lama, tıp etiği ve tıp eğitimi konularında uzmanlaşmıştır. BMA hem öğrencilere hem akademisyenlere hem de klinisyenlere uzman bilgisi sağlar (BMA Library, 2019).

Türkiye'de Üniversitelere Bağlı Tıp Kütüphaneleri Uygulama Örnekleri

Türkiye'de YÖK'ün 2018 verilerine göre (YÖK, 2018), 206 üniversite ve bu üniversitelerin 99'unda tıp fakültesi vardır. Bu fakültelerin %30'unda tıp kütüphanesi bulunur (Çolaklar, 2018d, s. 279). Bu çalışmada, Türkiye'deki tıp kütüphanelerinin büyüklüğü, derme, sundukları hizmet ve web sayfalarının içerikleri gibi hususlar dikkate alınarak kütüphaneler incelenmiştir. Bu kütüphanelerin web içerikleri bakılarak iyi uygulama örneklerine yer verilmiştir.

İstanbul Tıp Fakültesi Hulusi Behçet Kütüphanesi, ülkemizin en eski ve büyük tıp kütüphanelerindedir. 1470'te Fatih Sultan Mehmet tarafından açılan Fatih Darüşşifasında tıp eğitiminin ilk kez başlatılmış olması, İstanbul Tıp Fakültesinin doğuşu olarak kabul edilir. Kütüphanenin kökleri de bu tarihe kadar dayanır. Bu kütüphanenin web sayfasına yer alan bilgiler; kurum bilgileri, tarihçe, misyon ve vizyonu, bilgi hizmetleri, sanal kütüphane, duyurular ve iletişim bilgileridir. Ayrıca kütüphane sayfasından fakülte dergisine tam metin erişim vardır (İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Kütüphanesi, 2019).

■ Şekil 2. Lamar Soutter Kütüphanesi arşiv ve özel koleksiyonu (Kaynak: UMSS Lamar Soutter Library, 2019).

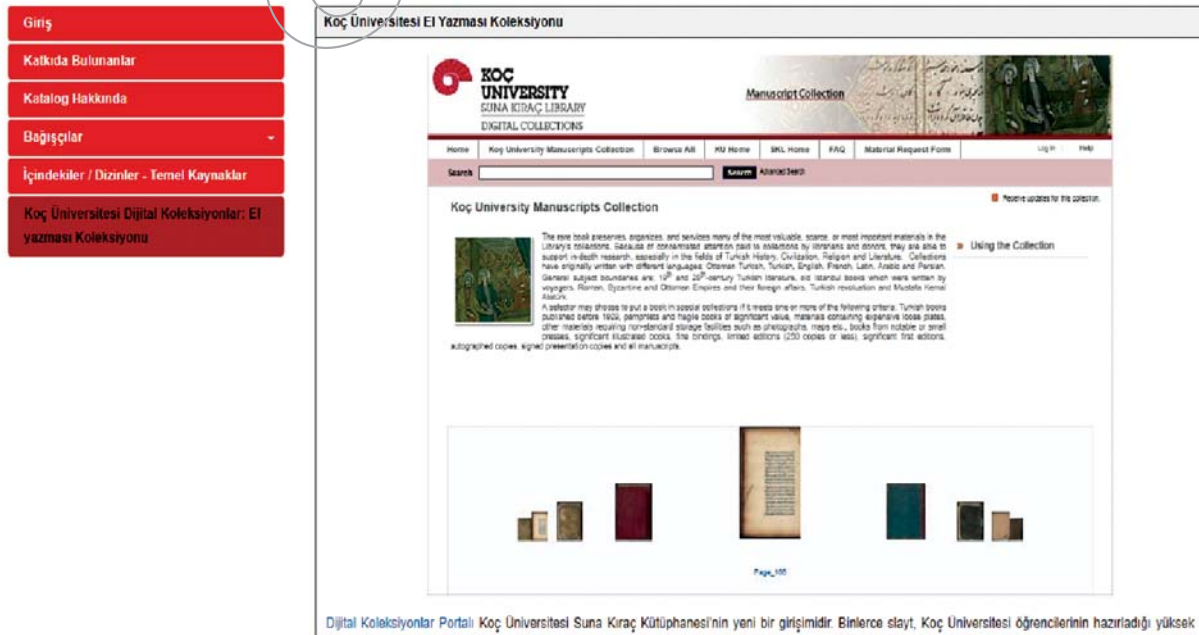

1967 yılında öğretim üyeleri tarafından bağışlanan yayınlarla kurulan İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kütüphanesi, 1972 yılında fakülte merkez kütüphanesi haline gelmiştir. Kütüphane dermesi elektronik veri tabanları aboneliği ve e-kitaplar ile gelişmektedir. Eski binası yıkılan kütüphane, yeniden yapılanma süreci nedeniyle 2018 yılı Nisan ayından itibaren 3 ayrı prefabrik binaya taşınmıştır. B Blok giriş katta yönetim, teknik hizmetler, e-veri tabanları, süreli yayınlar, tez salonu bulunmaktadır. C Blok ikinci katta okuma salonu, ödünç verme bölümü, internet salonu vardır. Yeni Temel Bilimler binası giriş katında etüt salonları yer almaktadır. Kütüphane web sayfasında kurum bilgileri, tarihçe, derme, e-veri tabanları, yararlanılma kuralları ve iletişim bilgileri vardır. Tıp ve sağlık alanıyla ilgili veri tabanları erişim linkleri ve araştırmacıların yararlanabileceği alana yönelik bilgi kaynakları liste halinde sunulur (İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kütüphanesi, 2019).

Hacettepe Üniversitesinin tıp kütüphanesi adı, Sağlık Bilimleri Kütüphanesi'dir. Kendi web sayfalarında kütüphaneleri hakkında bilgiler, çalışma saatleri, hizmetleri, sosyal medya hesapları, duyurular, iletişim gibi bilgiler yer alır. Kütüphane kullanıcıları için kütüphane ve kütüphane kaynakları kullanımı konusunda yardım menüsü (Yardıma ihtiyacınız var mı?) vardır. Kullanıcılarına çevrimiçi danışma hizmeti veren program aracılığıyla (Kütüphaneciye danışabilirsiniz) gönderdikleri sorular

gün içinde cevaplanmaktadır. Araştırmacıların sık kullandıkları kaynaklar, e-dergiler, e-kitaplar, hızlı erişim, kütüphane hesabı, katalog tarama ve engelsiz kütüphane gibi menüler vardır. Hızlı erişim menüsünde, son zamanlarda akademik camiada tartışılan konulardan biri olan yağmacı (*predatory*) dergiler hakkında da bilgiler verilmektedir. Böylece araştırmacılara makalelerini hangi bilimsel dergilerde yayımlatabileceği konusunda yardımcı olunmaktadır (Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri, 2019).

Koç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Kütüphanesi, üniversite hastanesi binasının 3. katında hizmet vermektedir. Kütüphane koleksiyonu, tıp ve hemşirelik ders programı doğrultusunda, akademisyenlerin ve öğrencilerin araştırmalarını desteklemeye yönelik, çoğunlukla sağlık bilimleri ve hemşirelik ile ilgili yayınlardan oluşur. Kütüphanenin web sayfasında kurum ve hizmet bilgileri, derme, ödünç alma politikası, kullanıcılar için kolay erişim seçenekleri, rezervasyon (oda kullanımı), sosyal medya hesapları ve iletişim bilgileri yer alır. Burada kütüphanelerin web sayfalarında görülen "Bize sorun" (*ask us*) ile referans kütüphaneciye yönlendirme hizmeti sunulur. Diğer tıp kütüphanelerinden farklı olarak öğrencilere yönelik özel kütüphane elçisi programı (Student Ambassadors, SA) yapılmaktadır. Ayrıca kütüphane koleksiyonundan katalog taraması yapılması dışında sayısallaştırılmış kaynakların yer aldığı dijital koleksiyon vardır (Koç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Kütüphanesi, 2019) (■ Şekil 3).

■ Şekil 3. Koç Üniversitesi kütüphanesi dijital koleksiyonu (SKL digital collections). (Kaynak: Koç Üniversitesi Kütüphanesi Dijital Koleksiyonu, 2019).

Bezmiâlem Vakıf Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, 2010 yılında önce Rektörlük bünyesinde kurulmuştur. Daha sonra merkez kütüphanesi yenilenmiştir. Valide Sultan Kütüphanesi adı ile 2018 yılında 200 kişi kapasiteli bir kütüphane olarak hizmete açılmıştır. Üç farklı kampüste hizmet vermektedir. Kullanıcılarına hafta içi 7/24 hizmet ve rezervasyon sistemi ile yararlanmaya sunulan grup çalışma odaları, akademik çalışma odası ve seminer odası vardır. Kütüphane web sayfasında genel bilgiler, çalışma saatleri, kütüphane hizmetleri, e-kaynaklar, abone e-veri tabanları, uzaktan erişim, üniversitenin bilimsel yayınları, wifi kullanımı, duyurular, kütüphane formları, açık erişim, oda rezervasyon ve iletişim bilgileri yer alır. Ayrıca diğer tıp kütüphanelerinden farklı olarak İngilizce redaksiyon desteği, kütüphane sözlüğü ve aylık bülten yayın hizmetleri vardır (Bezmiâlem Vakıf Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, 2019).

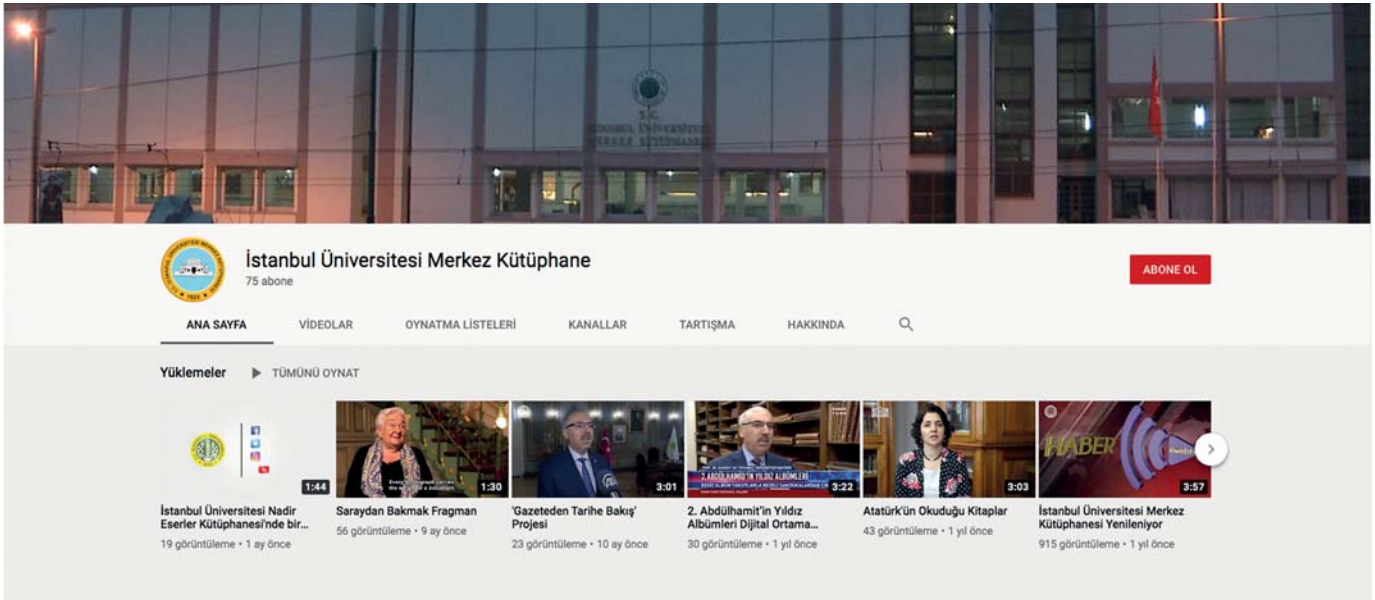
Kütüphanelerin web sayfası, kütüphanenin elektronik ortamdaki yüzüdür. Bir kütüphanenin web sayfası içeriği ne kadar güçlü, kolay ve iyi tasarlanmış ise hiç kuşkusuz, kütüphane tanıtımına o denli katkı sağlar. Bu da farkındalığın artmasını ve kullanıcıların kütüphaneye bakışını olumlu yönde etkiler. Tıp kütüphanelerinin kullanıcıları için bilginin hızlı, doğru ve güncel olması önemlidir. Bu nedenle elektronik ortamda sunulan kütüphane kaynakları ve bilgi hizmetlerinin çeşitliliği artmalıdır.

Tıp kütüphanelerinin web sayfalarının içeriklerinin zenginliğinin yanı sıra e-posta hesaplarına ve sosyal medya araçlarına

(Facebook, Twitter, Instagram, Youtube, LinkedIn vb.) sahip olması da önemlidir. Kütüphaneler, sunulacak hizmetleri planlarken sosyal medya araçları, e-posta hesapları üzerinden verilebilen web tabanlı hizmetlere daha fazla yer vermelidirler. Tıp kütüphanesinin kullanıcıları için zamanın çok önemli ve acil olması sebebiyle, kimi hizmetlerde erişim kolaylığı ve hız sağlamak üzere e-posta veya sosyal medya hesabından yararlanılmaktadır. Örneğin bunlardan ödünç alma, rezerv etme (yayın, video izleme, çalışma odası vb.), e-veri tabanları kullanımı ve eğitimi, seçmeli bilgi hizmetlerinin verilmesinde yararlanılabilir. Yani bunlar kütüphane hizmetlerinin daha etkin, hızlı ve verimli sunulmasında ve bu hizmetlerin pazarlanmasında önemli araçlardır (Al, 2002, s. 6) (Şekil 4).

Sonuç ve Öneriler

Dünyadaki tıp kütüphaneleri hizmet açısından değerlendirildiğinde klasik kütüphane hizmetlerinin yanı sıra kütüphanelerin, kullanıcılarının yararlanabilecekleri kendi veri tabanlarını ürettikleri görülür. Bunların birçoğu bilimsel araştırmaları destekleyici sağlıkla ilgili verileri, klinik çalışma sonuçlarını ve kanıta dayalı bilgileri içermektedir. Yine tıp kütüphaneleri, bünyesindeki yayınları telif hakları ve bilimsel etik kuralları göz önünde bulundurarak (*telif hakkı ihlaline sebep olmayanlar*) çevrimiçi katalogları veya kendi veri tabanlarında dinleyerek bunlara dijital erişim sağlar. Ayrıca tıp kütüphaneleri alanla ilgili dergi, bülten, kitap vb. yayınlar da çıkarır. Böylece tıp kütüphanecileri yaptıkları yayınlarla, üret-

■ Şekil 4. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi YouTube hesabı (Kaynak: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi YouTube Hesabı, 2019).

tikleri projelerle hem mesleki alana hem de tıbbi literatüre katkı sağlar.

Türkiye’de üniversitelere bağlı tıp kütüphanelerinde ise, geleneksel kütüphane hizmetlerinin yanı sıra dünyada yaşanan gelişmeler doğrultusunda yeni hizmetler sunulmaya başlanmıştır. Bilgi kaynaklarının çeşitliliğinin artması; hizmet anlayışının değişimine, ‘yenilikçi-yaratıcı’ hizmetlerin ortaya çıkmasına ve kanıta dayalı tıp ile birlikte bilgi hizmetlerinin değişimine neden olmuştur (Bayter, 2018; Uçak, 2018; Uşen, 2002). Ancak Türkiye’de iyi tıp kütüphanesi uygulamaları bulunmakla beraber yaratıcı ve yeni hizmetler geliştirme, elektronik veri tabanlarını oluşturma, klinik uygulamalara aktif katılım, yayın ve bilimsel çalışma yapma, alt yapı yenileme (internet, kablosuz ağlar) vb. faaliyetlere gereksinim duyulmaktadır.

Çalışmada belirtilen kanıta dayalı bilgi ihtiyacı, klinik uygulamalarda ‘kanıtların’ öneminin (hastalıkların seyri, salgınlar, çevresel ve iklimsel koşullar, kişiye özgü tedavi vb. nedenlerden) giderek artması, kanıta dayalı kaynakların bilinmesi, seçimi, düzenlenmesi ve bunların eleştirel bakış açısıyla değerlendirilmesi için birtakım bilgi ve beceriler gerektirir (Uçak, 2018). İşte bu bilgi ve becerilere sahip tıp kütüphanecisinin yetiştirilmesi için bilgi-belge yönetimi alanındaki müfredatın; araştırma yöntemleri, kanıta dayalı veri tabanları, sağlık okuryazarlığı, kanıta dayalı yöntem, veri analizi, tıbbi bilgi yönetimi, tıbbi dokümantasyon, sağlık bilgi sistemleri gibi pek çok derslerle desteklenmesine ihtiyaç vardır. Ayrıca uygulamadaki tıp kütüphanecilerinin de sürekli hizmet içi eğitim programları ile bilgi eksiklikleri giderilmelidir. Kütüphaneciler, alanındaki yenilikleri ve güncel konuları izlemeleri ve değişime uyum sağlamaları yönünde desteklenmelidir.

Çalışmada verilen bilgilerde görüldüğü gibi, üniversitelere bağlı tıp kütüphanelerinde kullanıcı gruplarına özgü farklı hizmetler verilir. Bugün tıp kütüphaneciliği ve tıp kütüphane hizmetleri “*klinik odaklı*” ve “*kullanıcı odaklı*” olma yolunda ilerlemektedir. Bu da tıp kütüphanecilerinin giderek daha fazla eğitimle; klinik ve araştırma faaliyetlerine katılan, sağlık bilgi sistemleri ve eğitim modellerini bilen, veri analizleri yapabilen, yayın yapan ve veri tabanı tasarlayabilen kişiler olarak değişen rolünü ve yeni sorumluluklar aldığını gösterir.

Tıp kütüphanelerinde sunulan hizmetler kullanıcıların beklenti ve istekleri doğrultusunda yenilikçi olmalıdır. Kütüphanenin web keşif araçları, iyi tasarlanmış web sayfası, sosyal medya hesaplarının kullanımı, akademisyen/araştırmacılarla literatür incelemesi ve sistematik derlemeler, kanıta dayalı bilgi hizmetleri, kullanıcı eğitimleri, kullanıcı broşürleri/rehberler/kılavuzlar hazırlama, öğrenci ve bilimsel araştırma kulüpleri ile ortak çalışmalar yapma, kütüphanenin kendi yayınlarına yönelik web tabanlı veri tabanları oluşturma, dergi/bülten/kitap hazırlama,

sağlık bilgi siteleri/internet blogları ve dijital kütüphaneler tasarlama ve yönetme, sağlık okuryazarlığı/tıp okuryazarlığı eğitimleri vb. hizmetleri vermesi beklenir. Bu alanda yeni nesil tıp kütüphanecilerinin yetiştirilmesi ile daha kaliteli, etkin ve yenilikçi kütüphane hizmetlerinin verilmesi sağlanmalıdır. Bugün tıp kütüphanecilerinden beklenen özellikler ve sahip olması gereken beceriler şu şekilde sıralanır:

- Kullanıcılarının özellikleri ile beklentilerini anlama ve buna uygun seçeceği bilgi kaynaklarını yönetebilme
- Tıbbi literatürü eleştirel bir şekilde inceleme, filtreleme ve raporlama yapabilme
- Sağlık bilgi sistemleri, sağlık politika ve uygulamalarını bilme
- Özel hizmetlerin organizasyonu, araştırma verilerinin yönetimini ve sunumunu yapabilme
- Etkili e-öğrenme materyalleri tasarlama, araştırma becerileri kazandırma, eğitim programları hazırlama
- Tıp eğitimini anlama ve öğretim becerisine sahip olabilme
- Sağlık okuryazarlığı, tıp okuryazarlığı ile tıp yayıncılığı konularında eğitim verebilme
- Kanıta dayalı öğrenme yöntemini bilme (sistematik derlemeler, meta analiz çalışmaları)
- Web tasarımı, veri tabanını oluşturma, uzaktan eğitim, açık erişim gibi bilişim teknolojilerini kullanabilme

Ayrıca tıp ve sağlık bilimlerinde bilginin evrenleşmesi amacıyla, Türkiye adresli dergiler otorite dizinlerde ve elektronik veri tabanlarında daha fazla görünür olmalıdır. Bu; ülkemiz bilimcileri, araştırmacıları ve akademisyenleri için kendi meslektaşlarıyla bilimsel iletişim içinde olmalarını, bilgi ve tecrübelerini paylaşmalarını, onlarla rekabet edebilmelerini, atf alabilmelerini ve uluslararası platformda kabul görmelerini sağlar. Ayrıca tıp kütüphanelerinin kendi veri tabanlarını hazırlaması Türkçe tıp kaynaklarının içeriğini zenginleştirir. Böylelikle evrensel anlamda tıp kütüphanecileri literatüre içerik oluşturma anlamında bir katkı sağlar. Dolayısıyla tıp kütüphaneleri insan sağlığını iyileştirmeye çalışanlara hizmet eden bir alan olarak bilgi hizmetlerini sürekli geliştirmelidir.

Fon Desteği / Funding: Bu çalışma herhangi bir resmi, ticari ya da kar amacı gütmeyen organizasyondan fon desteği almamıştır. / *This work did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.*

Etik Standartlara Uygunluk / Compliance with Ethical Standards: Yazar bu makalede araştırma ve yayın etiğine bağlı kaldığını, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’na ve fikir ve sanat eserleri için geçerli telif hakları düzenlemelerine uyulduğunu ve herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını belirtmiştir. / *The author stated that the standards regarding research and publication ethics, the Personal Data Protection Law and the copyright regulations applicable to intellectual and artistic works are complied with and there is no conflict of interest.*

Kaynaklar

- Aker, S. (2018). Predatory dergi tehlikesi büyüyor. *Turkish Journal of Public Health*, 16(3), 234–236.
- Al, U. (2002). Üniversite kütüphanelerinde bilgi hizmetlerinin internet aracılığıyla pazarlanması. *Bilgi Dünyası*, 3(19), 1–11.
- Alkan, N. (2008). Klinik tıp kütüphaneciliği. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 315–347.
- Baydur, G. (1988). Tıp literatürüne erişim ve Amerikan Ulusal Tıp Kütüphanesi (NLM). *Türk Kütüphaneciliği*, 2(1), 3–7.
- Bayter, M. (2018). Tıp kütüphanelerinde yenilikçi bilgi hizmetleri. G. Güneş, & V. Kandur (Ed.), *Kütüphanecilikte önemli uzmanlık alanı: Tıp kütüphaneciliği ve günümüz Türkiye'sindeki durumu* içinde (s. 71–81). İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Bezmialem Vakfı Üniversitesi Merkez Kütüphanesi (2019). Erişim adresi <http://bezmialem.edu.tr/tr/Sayfalar/Idari/kutuphane-vedokumantasyon-direktorlugu/ana-sayfa.aspx> (15 Mart 2019).
- BMA Library (2019). British Medical Association. Erişim adresi <https://www.bma.org.uk/library> (14 Mart 2019).
- Boston Medical Library (BML) (2019). Erişim adresi <https://legacy.countway.harvard.edu/bml/index.htm> (18 Ocak 2019).
- Bozkurt, H. G. (2019). *Tıp akademisyenlerinin bilgi arama davranışları ve güncel eğilimler: Dokuz Eylül Üniversitesi örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Callari, R. (2009). *Web 4.0: Trip down the rabbit hole or brave new world?* Erişim adresi <http://www.levidepoches.fr/contagiousideas/2009/06/web-40trip-down-the-rabbit-hole-or-brave-newworld.html/> (9 Ocak 2019).
- Çolaklar, H. (2018a). Sağlık bilimleri kütüphanelerinde bilgi hizmetlerinin sunumu: Kanıt dayalı uygulamalar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(33), 253–268.
- Çolaklar, H. (2018b). Tıp kütüphaneciliğine inovasyonel bir yaklaşım. G. Güneş, & V. Kandur (Ed.), *Kütüphanecilikte önemli uzmanlık alanı: Tıp kütüphaneciliği ve günümüz Türkiye'sindeki durumu* içinde (s. 105–132). İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Çolaklar, H. (2018c). Tıp ve sağlık alanındaki öğrencilere, hekimlere, akademisyenlere verilen kütüphane hizmet örnekleri. 1. *Sağlıkta Bilgi ve Belge Yönetimi Sempozyumu*, 22–23 Kasım 2018, Bezmialem Vakfı Üniversitesi, İstanbul. Erişim adresi <http://sempozyum.bezmialem.edu.tr/images/sunumlar/Huriye-colaklar.pdf> (17 Haziran 2020).
- Çolaklar, H. (2018d). Türkiye'de sağlık bilimleri ve tıp kütüphaneciliği: Üniversitelerin tıp kütüphaneleri üzerine bir inceleme. A. Şenkal (Yayın Yön.); D. B. Saripeke, & B. Yenihan (Ed.), *Sos-Nat Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yeni Yaklaşımlar ve Eğitimler Kongresi, 8–9 Kasım 2018, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli* (s. 271–298). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- Çolaklar, H. (2018e). *Türkiye'de tıp kütüphaneleri: Elektronik süreli yayın hizmetlerinin yönetimi*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Çolaklar, H., & Güneş, G. (2011). ÜNAK Tıp ve Sağlık Bilimleri Çalışma Grubu faaliyetleri. A. Yıldızeli, A. Arıkan, & T. Çakmak (Ed.), *ÜNAK 2009: Bilgi Çağında Varoluş: Fırsatlar ve Tehditler Sempozyumu, 1–2 Ekim 2009, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul* (s. 39–45). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.
- Çolaklar, H., Güneş, G., & Yıldızeli, A. (2010). Turkish medical information system and medical librarianship. *Library and Information Science Research*, 14, 27–39.
- Ekene, U., Agbo, A. D., & Onyekweodiri, N. E. (2016). Assessment of available resources and library services provided in two medical libraries in South-East Nigeria. *International Journal of Library Science*, 5(1), 1–6.
- Gökçearslan, Ş. (2011). Semantik web (Web 3.0) ve eğitim amaçlı kullanımı. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 1–15.
- Guess, P. C., Schultheis, S., Bonfante E. A., Coelho, P. G., Ferencz J. L., & Silva N. R. (2011). All-ceramic systems: laboratory and clinical performance. *Dental Clinics of North America*, 55(2), 333–352.
- Güneş, G. (2018). Kanıt dayalı çalışmalarda yeni bilimsel yaklaşımlar. G. Güneş, & V. Kandur (Ed.), *Kütüphanecilikte önemli uzmanlık alanı: Tıp kütüphaneciliği ve günümüz Türkiye'sindeki durumu* içinde (s. 33–52). İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Güneş, Ü. (2017). Hemşirelikte kanıt dayalı uygulama sürecinin adımları. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi (UHD)*, 9, 171–187.
- Gürdal, O. (2000). *Tekstil endüstrisinde enformasyon olgusu*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri (2019). Erişim adresi <http://www.library.hacettepe.edu.tr/> (15 Mart 2019).
- Harvard Library Hollis Catalog (2019). Erişim adresi <http://id.lib.harvard.edu/aleph/001230336/catalog> (12 Mart 2019).
- HLWIKI International (2018). *Clinical librarianship*. Erişim adresi http://hlwiki.slais.ubc.ca/index.php/Clinical_librarianship (13 Kasım 2018).
- Işık, D. (2013). Üniversite kütüphanelerinde Web 2.0 teknolojilerinin kullanımı ve web tabanlı kullanıcı eğitimi için öneriler. *Türk Kütüphaneciliği*, 27(1), 100–116.
- İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kütüphanesi (2019). Erişim adresi <http://cerrahpasa.istanbulc.edu.tr/tr/content/cerrahpasa-kutuphane/tarihce> (14 Mart 2019).
- İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Kütüphanesi (2019). Erişim adresi <http://istanbultip.istanbul.edu.tr/tr/content/istanbultip-fakultesi-hulusi-behce-kutuphanesi/kutuphanemiz> (14 Mart 2019).
- İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi YouTube hesabı (2019). Erişim adresi <https://www.youtube.com/channel/UCLk1qacRKCh15fFue0HN6Ow> (16 Mart 2019).
- Kavaklı, A., Ögetürk, M., Kuş, İ., Pekmez, H., Türkoğlu, A., & Sarsılmaz, M. (2003). Tıp öğrencisi bakış açısıyla Latince terminoloji. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 10, 2–6.
- Kocaman, G. (2003). Hemşirelikte kanıt dayalı uygulama. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 2(4), 61–69.
- Koç Üniversitesi Kütüphanesi Dijital Koleksiyonu (2019). *SKL Digital Collections*. Erişim adresi <http://cdm21054.contentdm.oclc.org/cdm/> (15 Mart 2019).
- Koç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Kütüphanesi (2019). Erişim adresi <https://library.ku.edu.tr/sbkutuphanesi> (15 Mart 2019).
- LibGig (2019). *Medical librarianship*. Erişim adresi <https://www.libgig.com/careerprofiles/medical-librarianship/> (6 Ocak 2019).
- MLA (2019). *Medical Library Association*. Erişim adresi <https://www.mlanet.org/> (7 Ocak 2019).
- NEJM LibraryHub (2017). *The 21st century medical librarian: More vital than ever*. Erişim adresi <https://libraryhub.nejm.org/articlehub/2017/06/21st-century-medical-librarian-vital-ever/> (13 Kasım 2018).
- New England Collaborative Data Management Curriculum (NECDMC) (2019). Erişim adresi <https://library.umassmed.edu/resources/necdmc/index> (14 Mart 2019).
- NLM (2019). *National Library of Medicine*. Erişim adresi <https://www.nlm.nih.gov/> (16 Ocak 2019).

- Noh, Y. (2015). Imagining library 4.0: Creating a model for future libraries. *The Journal of Academic Librarianship*, 41(6), 786–797.
- Obuz, D. (2016). *Geçmişten günümüze değişen bilgi hizmetleri*. Yayınlanmamış lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi, Ankara.
- Odabaş, H., & Odabaş, Z. Y. (2009). Web tabanlı yükseköğretim programları için kütüphane hizmetleri ve uygulamaları. *Sosyal Bilimler Dergisi* 9(42), 83–103.
- Oluççoğlu, İ. E. (2018). Tıp ve sağlık bilimlerinde kütüphanenin akademik iletişimdeki rolü: OMÜ örneği. G. Güneş, & V. Kandur (Ed.), *Kütüphanecilikte önemli uzmanlık alanı: Tıp kütüphaneciliği ve günümüz Türkiye'sindeki durumu* içinde (s. 59–68). İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Reitz, J. M. (2019). ODLIS: *Online dictionary for library and information science*. Erişim adresi https://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_b.aspx (12 Ocak 2019).
- Roth, B. G. (1978). Health information for patients: The hospital library's role. *Bulletin of the Medical Library Association*, 66(1), 14–18.
- Ruacan, Ş. (2018). Günümüzde doktorlar kütüphanecilerden neler bekliyorlar? G. Güneş, & V. Kandur (Ed.), *Kütüphanecilikte önemli uzmanlık alanı: Tıp kütüphaneciliği ve günümüz Türkiye'sindeki durumu* içinde (s. 7–12). İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Salihoglu, R. (2010). *Tıp ve sağlık kuruluşlarında bilgi erişim, bütünleşik enformasyon yönetimi sistemi ve bilgi yönetimi uygulaması: Başkent Üniversitesi Hastanesi için bir model önerisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi. Erişim adresi <http://remzisalihoglu.weebly.com/uploads/3/9/8/3/3983953/tipvesaglik.pdf> (17 Haziran 2020).
- Sert, I. İ. (2012). Web 2.0, Web 3.0 ve kütüphaneler: Araştırma alışkanlığı nereye gidiyor? I. İ. Sert, & H. Çolaklar (Ed.), *Yeni teknolojiler ışığında bilgi ve belge yönetimi* içinde (s. 145–149). İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Sincan, M. (2003). Kanıt dayalı tıp ve tıp kütüphaneciliği. *Bilgi Dünyası*, 4(1), 64–72.
- Türk Medline (2019). Erişim adresi <http://www.turkmedline.net/> (21 Mart 2019).
- Türk Medline Literatür Tarama (2019). Erişim adresi <http://literaturtarama.com/> (21 Mart 2019).
- Türkçüer, İ. (2010). Acil tıpta güncel bilgiye ulaşmak: İnternet. *Turkish Journal of Emergency Medicine*, 10(1), 42–47.
- Türkiye Atıf Dizini (2019). Erişim adresi <http://www.atifdizini.com/> (21 Mart 2019).
- Uçak, N. Ö. (2015). *Tıbbi bilgiye erişim: Ders notları*. Erişim adresi www.bby.hacettepe.edu.tr/bilgisistemi/dersduydosya/apc3cx08.ppt (22 Ekim 2015).
- Uçak, N. Ö. (2016). *Tıpta bilgi yönetimi 2: Tıp kütüphaneleri tıp kütüphaneciliği: Ders notları*. Erişim adresi <https://slideplayer.biz.tr/slide/10174324/> (13 Ocak 2019).
- Uçak, N. Ö. (2018). Tıp kütüphanecilerinin değişen rolleri ve eğitimleri. G. Güneş, & V. Kandur (Ed.), *Kütüphanecilikte önemli uzmanlık alanı: Tıp kütüphaneciliği ve günümüz Türkiye'sindeki durumu* içinde (s. 21–30). İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- ULAKBİM Tıp Veri Tabanı (2019). Erişim adresi <http://ulakbim.tubitak.gov.tr/tr/hizmetlerimiz/tip-veri-tabani> (21 Mart 2019).
- UMSS Lamar Soutter Library (2019). Erişim adresi <https://library.umassmed.edu> (12 Mart 2019).
- Uşen, S. (2002). Yirmibirinci yüzyılda tıp kütüphanecilerinin değişen rolleri. *Bilgi Dünyası*, 3(1), 93–99.
- Uysal, F. K., & Uçak N. Ö. (2013). Tıp akademisyenlerinin kanıt dayalı bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları. *Bilgi Dünyası*, 14(1), 37–61.
- Wedgeworth, R. (Ed.) (1993). *World encyclopedia of library and information services*. Chicago, IL: American Library Association.
- Yıldız, A. K. (2011). *Bilgi hizmetlerinde değişim yönetimi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Yılmaz, B. (2013). İlk çağ Anadolu uygarlıklarında kütüphane/arşiv kurumu. B. Yılmaz (Ed.), M. Turgut & İ. Yılmaz (Fotoğ.), *Anadolu kütüphaneleri* içinde (s. 6–7, 37–57). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- YÖK (2018). *Üniversitelerimiz*. Erişim adresi <http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz> (19 Ekim 2018).

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) Lisansı standartlarında; kaynak olarak gösterilmesi koşuluyla, ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kalan tüm kullanım (gevrimiçi bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma ve dağıtma vb.) haklarıyla açık erişim olarak yayımlanmaktadır. / *This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) License, which permits non-commercial reuse, distribution and reproduction in any medium, without any changing, provided the original work is properly cited.*

Yayıncı Notu: Yayıncı kuruluş olarak Deomed bu makalede ortaya konan görüşlere katılmak zorunda değildir; olası ticari ürün, marka ya da kuruluşlarla ilgili ifadelerin içerikte bulunması yayıncının onayladığı ve güvence verdiği anlamına gelmez. Yayıncının bilimsel ve yasal sorumlulukları yazar(lar)ına aittir. Deomed, yayınlanan haritalar ve yazarların kurumsal bağlantıları ile ilgili yargı yetkisine ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / **Publisher's Note:** The content of this publication does not necessarily reflect the views or policies of the publisher, nor does any mention of trade names, commercial products, or organizations imply endorsement by Deomed. Scientific and legal responsibilities of published manuscript belong to their author(s). Deomed remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.